

LA DECEPCIÓ DAVANT LA POLÍTICA

NÉSTOR DA COSTA

Montevideo, Uruguay

En aquesta part del “veure” ens interessa mostrar el desencís o manca de confiança envers allò polític en aquesta part del món, del que tant se’n parla. Si bé és cert que aquest fenomen, aquesta actitud, és present a tot el continent, mostra èmfasis i situacions diferents segons el lloc. Aquests èmfasis tenen a veure amb la història i el desenvolupament institucional de cada país, la fortalesa del seu sistema polític i democràtic però també estan travessats per característiques en part comunes.

En termes percentuals, aquest desencís no sembla que sigui del tot cert ja que en la dècada 1995-2005 i amb alguns alts i baixos s’ha mantingut pràcticament en el mateix valor el percentatge de persones que mostren interès per la política, al voltant del 25% de la població. En canvi si considerem com a punt de partida l’any 1997 en comptes del 1995 hi ha una caiguda del 33% al 25%. Més que desafecció envers allò polític, potser hauríem de parlar d’insatisfacció amb allò polític.

Per tant hi ha una part de la població que manté interès, però segurament que hi ha una rotació que implica l’arribada de noves generacions i la sortida de les més velles. Dins d’aquest espai la valoració envers allò polític es pot esperar que canviï, a més de considerar moments especials en la vida de cada país, com són els processos electorals que mobilitzen amb més força un capital simbòlic vinculat a allò polític.

Amèrica Llatina és el **continent més desigual** del món, on la pobresa i indigència són molt importants, el que ens mostra un escenari sobre el qual es produeix una bona part del desencís: el relatiu a la incapacitat que tenen els sistemes polítics de donar respostes amb eficàcia a un nivell tan fort de demandes socials.

Però aquest no és pas l’únic aspecte; podríem dir que allò polític gaudeix de diferents nivells d’avaluació i que el seu descrèdit també té a veure amb una certa crisi de representativitat, amb proble-

mes per concretar que l’exercici de la tasca política impliqui nivells de representativitat cada vegada més incloents, així com té a veure amb la forma de funcionar dels polítics de carn i ossos i els partits.

De totes formes, en els països on els sistemes polítics gaudeixen de majors nivells d’acceptació, també és veritat que hi ha una certa valoració negativa de la forma d’exercir la tasca política.

La maduresa i estabilitat dels sistemes de partits i de la institucionalitat democràtica són alguns dels elements que es troben presents on la valoració de la política té millors resultats.

Els problemes d’exercir el poder polític són variats. Hi trobem el funcionament d’aquests sistemes “guetitzats”, tancats en les seves pròpies lògiques d’acumulació de poder, perdent de vista la finalitat última de l’exercici de construcció de la convivència col·lectiva. Quan els sistemes polítics queden presoners d’aquestes lògiques s’allunyen de la comprensió dels afers de la vida quotidiana que són els més importants per la vida de la població.

La **corrupció** és un altre fenomen present en aquest escenari. L’accés a espais polítics de poder genera, moltes vegades, condicions per a l’enriquiment il·lícit o el tràfic d’influències, de les quals qualsevol sistema polític n’ha d’estar preocupat.

Tot això és perillós ja que l’exercici de la tasca política és consubstancial a la democràcia. I com més dèbils, qüestionats, allunyats dels interessos de la majoria, o corruptes, siguin els que l’exerceixen i la forma d’exercir-la, més dèbil i banal es torna la democràcia, deixant el camp fèrtil per l’autoritarisme i el messianisme, normalment d’ordre autoritari.

Per tant, en la lectura d’aquest fenomen, la forma d’exercir la política, la seva eficàcia i la institucionalitat, poden ser tres maneres d’aproximar-nos-hi. L’Informe Latinobarómetro 2005 ens presenta mesures d’alguns d’aquests temes a molts països de la regió.

L’interès en la política va assolir el 2005 el

25% de la població llatinoamericana, segons dades d'aquest informe. El qual afegeix a més que, amb alguns alts i baixos, entre 1995 i 2005 no sembla que hagi canviat. Això posa en dubte algunes valoracions que afirmen que hi ha una desafecció de la política. Si en deu anys s'ha mantingut pràcticament en els mateixos valors no s'hi verifica cap desafecció, cap caiguda en relació a la política.

La forma de funcionar de les institucions públiques fa la valoració de la política positiva o negativa. És interessant veure que només el 19% de la població llatinoamericana entén que les institucions públiques funcionen bé o molt bé, i que una mica més de la meitat entén que tenen un funcionament regular, mentre un 25% valora el seu funcionament com a dolent o molt dolent.

Al voltant de la **corrupció dels funcionaris públics** es pot apreciar que un 30% de la població llatinoamericana entén que hi ha hagut progressos en la reducció, mentre que es percep que hi ha un 68% de funcionaris públics corruptes. (La corrupció es percep per la població a través d'allò mediàtic i d'allò personal, pel que es fa difícil determinar quina és la situació a cada societat i es mesura, per tant, per percepció de la població).

La baixa confiança en els processos de reducció de la corrupció afegeix elements per a la pèrdua de confiança en allò polític, així com a tot el sistema democràtic.

El Latinobarómetro identifica un altre indicador referit a la comprensió de la política i és que el 86% de la població afirma que **els polítics no es preocupen** pels temes que interessen i troba que aquest valor és el mateix que hi havia una dècada abans, el 1995.

Aquesta absència de canvis suggereix que el punt dèbil del sistema polític, de la democràcia política, és la representativitat. Allà és on hi ha un dels punts clau ja que sembla ser que els ciutadans no es senten degudament representats per aquells que són cridats a la tasca política precisament per a representar-los.

En part és aquí, en el qüestionament a la forma d'exercir la representativitat, on hi ha un afer central. Alguns autors parlen de **"metamorfosis de la representativitat"**. En un món complex, amb canvis en diferents aspectes de la vida social a una velocitat

com mai abans, amb actors diversos, es presenta la necessitat d'una resignificació de la representativitat, que no es pot veure només com ho era en l'època del naixement dels estat liberals.

La reacció antipolítica que moltes vegades veiem a les nostres societats i la distància en relació a les institucions democràtiques són signes visibles de la necessitat de replantejar l'exercici d'allò polític.

Tanmateix la credibilitat que pugui tenir el sistema democràtic depèn de les seves regles de joc i de la seva pràctica concreta. Si els sistemes electorals no són creïbles es pot esperar que no sigui creïble ni interessant el que en surti.

Si s'estudia la credibilitat en general dels actes electorals a la regió durant la dècada 1995-2005, veiem que estem davant d'un panorama força depriment. ¿Eleccions netes o fraudulentas? Algunes dades que provenen de la investigació empírica a la regió permeten acostar-nos a les percepcions que tenim els llatinoamericans en relació a allò polític. La regió no és un tot homogeni i això es pot apreciar fàcilment.

De tota manera, en major o menor mesura, la insatisfacció amb la política apareix amb claredat en diferents aspectes, des de la forma i netedat dels mecanismes electorals, la feina de les institucions públiques i si ho fan bé o malament, els aspectes relatius a la corrupció, dels quals en surt una demanda ètica... Fins un problema més gran, com és el de la baixa representativitat i la necessitat de replantejar formes de representativitat incloents i l'exercici de les quals mostri solucions clares a la situació de pobresa en què viu bona part de la població d'aquesta regió del món, i integri la diversitat de posicions existents i atengui reclamacions més urgents.

Hi ha molt, doncs, per fer en aquest camí de construcció de la convivència, l'eina i camí de la qual és la política.

Nota: Les dades emprades en aquest article provenen del "Informe Latinobarómetro 2005" que realitza investigacions periòdiques a 18 països de la regió. Cfr. www.latinobarometro.org